

LUX FILM DAYS

3 FILMER
24 SPRÅK
28 LÄNDER

© Sophia Olsson

SAMEBLOD

En film av Amanda Kernell
Sverige, Norge, Danmark

SAMEBLOD

EN FILM AV AMANDA KERNELL

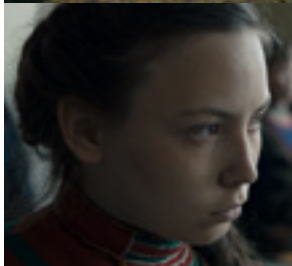
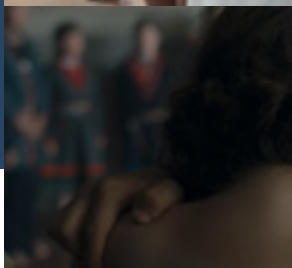
En äldre samisk kvinna, Christina, åker i sällskap med sin son till systemens begravning i sin hemtrakt i norra Sverige. Hon har ingen lust att återuppta kontakten med sin familj och sitt folk, som hon lämnade som ung. Väl på plats kommer minnena tillbaka. Sedan hon som ung flicka förödmjukades av svenskar som trodde att de handlade rätt, har hon strävat efter att bli erkänd som deras jämlike och bytt identitet för att undkomma ett liv som känns alltför begränsat. Detta att ha förnekat sitt ursprung tycks henne nu många år senare som ett självbedrägeri.

ETT SLAGS INRIKES KOLONIALISM

I Amanda Kernells film anges inte uttryckligen var och när filmen utspelar sig, t.ex. "Lappland, 1930". Det är upp till tittaren att göra antaganden om trakten och folket som lever där, som en stor del av den europeiska publiken nog är obekant med. Inledningen, där den äldre kvinnan återvänder till hembygden, utspelar sig i nutid (t.ex. modern bil och leopardmönstrade kläder), men var och när de långa tillbakablickande sekvenserna utspelar sig anges inte.

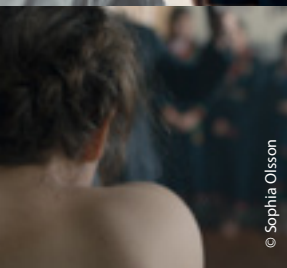
Christina återupplever ungdomstiden då hennes namn var Elle Marja. Vi ser en renskötande nomadfamilj i traditionella dräkter. De båda döttrarna måste ge sig av till en internatskola för att få svensk utbildning. Deras modersmål, samiska, får inte talas där. För den yngre systemen, Njenna, är det geografiska och kulturella avståndet svårt. Den äldre systemen, Elle Marja, ser i utbildning, särskilt bokläsning, en möjlighet till frigörelse. Detta är mycket viktigt för henne och hon lider av svenskarnas utfrysning. Ungdomarna som arbetar i närheten av skolan förolämpar de samiska barnen, som känns igen på sina traditionella dräkter. Mer allmänt betraktas barnen som lokala kuriositeter. Christina, den slanka och blonda folkskollärarinnan, lär dem en välkomstsång för de gäster som ska komma från Uppsala: "Ett litet fattigt barn jag är, men glad jag är ändå ...". Gästerna är inte kungen och drottningen, som vissa barn hoppats, utan en forskare, en fotograf och en kvinnlig medhjälpare. Forskaren kommer för att göra antropologiska mätningar (skallbredd, näslängd m.m.), fotografen tar bilder av barnens kroppar, nakna. Kvinnan är vänlig mot barnen och beundrar deras kläder, deras mjuka hår ("det är inte så strävt ändå", säger hon) och avleder lärarinnans uppmärksamhet i det känsliga ögonblick då Elle Marja generas. Hon är äldst av barnen och ska föregå med gott exempel, men hon är i puberteten. Att behöva klä av sig naken upplevs av henne som en förödmjukelse. Dessutom står de äldre svenska pojkar utanför fönstret. Besökarna har inte kommit för att träffa unga svenska medborgare utan för att studera företrädare för en folkgrupp, såsom man inspekterar boskap. Känslan av att ha förminskats och att ha behandlat som ett djur släpper inte. Efter förolämpningar också från de svenska ungdomarna ("de är på ett lägre utvecklingsstadium") protesterar Elle Marja och kräver en ursäkt, men utsätts i stället för den yttersta förnedringen. Pojkarna kastar henne till marken och märker henne, som en ren, genom ett snitt i örat.

Elle Marja önskar inget hellre än att lämna denna trakt där samerna stigmatiseras och föraktas. Hon uttrycker sin önskan att fortsätta sin skolgång i Uppsala, men

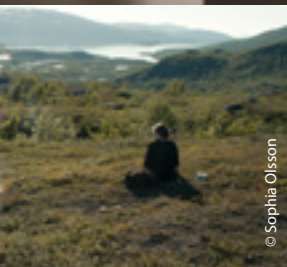

© Sophia Olsson

© Sophia Olsson

© Sophia Olsson

© Sophia Olsson

lärarinnan vill inte hjälpa till och säger att samebarnen inte kan samma saker som de svenska barnen, att de inte ens skulle kunna klara sig i staden.

Allt detta visar på ytlig välvillighet gentemot samerna från svenskarnas sida. De hålls kvar i ett outhärdligt mellanläge. Å ena sidan får barnen gå i skola, vilket är en god sak, och får delvis kontakt med den svenska kulturen, till exempel när lärarinnan ger Elle Marja en bok. Å andra sidan låter man dem förstå att de är helt annorlunda och inte kan klara ett modernt liv. Samerna likställs underförstått med djur, som för sin överlevnad är helt beroende av sin invanda miljö.

EN NY IDENTITET

För att undkomma ett av familjen och svenskarna utstakat liv, där hon förblir en andra klassens medborgare, har Elle Marja inget annat val än att byta identitet. Hon byter namn (och tar betecknande nog lärarinnans namn, Christina Lajler), byter sin traditionella dräkt mot vanliga kläder och bränner dräkten, slutar givetvis tala samiska och dödar till sist också en ren, delvis i vredesmod, men också som ett slutgiltigt förkastande av föräldrarnas liv. Det verkar som om Elle Marjas personliga identitet är starkare än hennes kulturella, som om det finns en konflikt mellan de båda, där den andra hindrar den första från att utvecklas.

Men det är inte så enkelt i verkligheten. Fastän hon byter namn, kläder och språk avslöjar hennes yttre att hon är lapp, som svenskarna säger – ett för samerna nedsättande ord. Inte heller de snälla svenskarna, som Niklas och vännerna som han bjudit till sin födelsedag, låter sig luras av den falska identiteten. I Uppsala tror sig Elle Marja kunna bli accepterad som vilken annan flicka som helst, eller nästan ... Hon tas först emot, visserligen ganska kyligt, av Niklas föräldrar, som låter henne sova över hos dem. Hon kommer in på en skola och även om hon inte passar in bland alla blonda och smala flickor får hon en vän. Men tvivlet finns alltid där. Är det verkligen hon, den unga Christina, som väcker sympati eller är det bara det exotiska med henne som

är intressant? Scenen där en av Niklas kvinnliga vänner ber henne jokka är i detta avseende mycket talande. Till och med på en födelsedagsfest i staden verkar Christina vara en etnologisk kuriositet.

Till slut uppmanas hon att lämna Niklas hem och krävs också på terminsavgift av skolan. Nu har Uppsalas borgerskap en annan anledning att avvisa henne än hennes ursprung, nämligen hennes fattigdom. Som om avvisandet på så vis var mer civiliserat i staden, mindre brutalt än på landsbygden.

Elle Marja lyckas dock helt och hållet bli Christina (det är så hennes son tilltalar henne). Tack vare sin fars silverbälte kan hon också finansiera sina studier. Fortsättningen får vi inte se, men man kan förmoda att Elle Marjas beslutsamhet och anpassningsförmåga, som hon ger prov på många gånger (när hon sätter sig upp mot de föraktfulla ungdomarna, är djärv nog att gå på dans i en "lånad" klänning, härmar svenskarna, t.ex. genom att lyfta lilflingret när hon dricker kaffe), bidrar till resten.

MOT EN LÖSNING PÅ KONFLIKTEN

För tittaren är den identitetskonflikt som Elle Marja/Christina förkroppsligar uppenbar och man undrar hur hon kan vilja ansluta sig till förtryckarna. Som ung verkar hon inte uppfatta det motsägelsefulla i att utstå förnedringen, stigmatiseringen och våldet från svenskarnas sida och samtidigt vilja vara som de och vilja tillhöra dem och inte sin egen grupp. Som äldre förnekar hon fortfarande kategoriskt sitt ursprung. Hon vill inte följa med sin son, vill inte lyssna på jojk, låtsas inte förstå samiska och vill inte sova över hos sin familj, inte ens en enda natt. Hon åker hellre till hotellet där turisterna bor. Där växlar hon några ord med några som klagar på det oväsen som renskötarna för med sina motorcyklar och som till och med tvivlar på att samerna har rätt att "förorena" naturreservatet på det här sättet.

Att åter befinna sig i sin hembygd och återigen mötas av svenskarnas nedlåtande attityd gentemot samerna gör att det förflutna kommer upp till ytan och hon till slut blir medveten om identitetskonflikten. Hon ljuger om sitt ursprung (hon säger sig komma från Småland), hon håller helt med de ringaktande turisterna, och denna lögn gentemot andra får henne till slut att inse att hon ljuger för sig själv – och hon faller i gråt. Det är då hon blir Elle Marja på nytt. Hon går till kyrkan, öppnar Njennas kista, lutar sig över henne och ber om förlåtelse. Hon går sedan ut för att vandra upp på berget. Det är rörande att se den gamla kvinnan med rufsigt hår gå på samma sätt som hon gjorde som barn för att nå toppen och se ut över landskapet. Äntligen återser hon sitt land, hör renhjorden, tar sig fram till lägret där det nu finns motorcyklar och fyrehjulingar.

JÄMFÖRELSEN MELLAN DET FÖRFLUTNA OCH SAMTIDEN

Genom tillbakablickandet knyts Elle Marjas förflutna ihop med samtiden. Jämförelsen tar sig flera uttryck. Särskilt en scen spelas upp både i det förflutna och i samtiden. Elle Marja kallar sin egen syster för "lappjavel" när systemen kommer för att hämta henne då hon flirtar med Niklas. Förolämpningen ska göra klart för Niklas och de närvarande att hon själv inte är same. Den unga Elle Marja böjer sig sedan över systemens säng för att förklara sig, men Njenna låtsas sova. Scenen upprepas i samtiden: Elle Marja ber om förlåtelse när hon böjer sig över systemen som ligger där utsträckt, men denna gång är Njenna död ...

Jämförelsen mellan det förflutna och samtiden korrelerar med förhållandet mellan tradition och modernitet som de bägge systrarna förkroppsligar. Njenna förblev traditionen trogen och minnstalet vid hennes begravning blir också en hyllning till den samiska kulturen. Hon tyckte om jojkning och renskötelse, allt det som Elle Marja vänt ryggen. Moderniteten har emellertid nått renskötarna, som numera använder motorcyklar och fyrehjulingar, vilket gör dem bullriga och störande för de stillhetssökande turisterna. Med bevarade traditioner blir de turistattraktioner – Elle Marja uppfattar det tidigt och utropar att hon inte vill bli ett cirkusdjur – medan moderniteten gör dem till hinder som stör landskapet och tystnaden ... Inget av dessa alternativ är tillfredsställande, men den svenska sociala, politiska och kulturella dominansen verkar inte ha lämnat det samiska folket något annat val.

DISKUSSIONSPUNKTER

Utöver de frågor som föreslås nedan är det flera aspekter i filmen *Sameblod* som är värda att reflektera över.

- Frågan om minoriteter gäller naturligtvis för hela Europa. Även om det lyckligtvis inte längre förekommer något så extremt som de övergrepp som visas mot samerna i filmen, kan man säkert hitta paralleller mellan filmen och nutida situationer. Känner ni till några sådana situationer?
- Genom att ställa Elle Marja mot Njenna ställer filmen modernitet mot tradition. De båda alternativen förefaller oförenliga. Tror ni att det finns en möjlig tredje väg, en mellanväg? Kan ni ge några exempel?
- Njenna, som väljer att hålla fast vid traditionen, förefaller smälta samman med den samiska kulturen. Måste man ta avstånd från sitt ursprung för att fullt ut uttrycka vem man är?
- De sista sekvenserna i filmen visar Elle Marja, gammal och med rufsigt hår, som tar sig fram bland kåtorna i lägret. Bilderna kan få en att tänka på en gammal indiankvinna i ett indianläger. Kan man jämföra indianer och samer?

EUROPEISK FILM FÖR EUROPAS MEDBORGARE

Efter förra årets upplaga, då initiativet firade sin tioårsdag, fortsätter LUX-priset att omfatta en häpnadsväckande mängd olika genrer och röster genom filmer av unga talangfulla kvinnliga och manliga regissörer från Europa. Europaparlamentet har glädjen att presentera de tre filmer som tävlar om LUX-filmpriset 2017:

120 BPM (*120 battements par minute*), en film av Robin Campillo (Frankrike)

SAMEBLÖD, en film av Amanda Kernell (Sverige, Norge, Danmark)

WESTERN, en film av Valeska Grisebach (Tyskland, Bulgarien, Österrike)

Filmerna tar på ett varmt och intelligent sätt upp aktuella ämnen och återspeglar skeenden i dagens Europa. De visar personer som med öppna ögon iakttar världen omkring sig för att försöka förstå verkligheten och de samhällen eller grupper som de är en del av. Genom att våra historier berättas och förstärks av de känslor som en film kan förmedla, lyfts den europeiska filmens kvalitet och mångfald fram, liksom dess betydelse för att skapa sociala värden och kulturell gemenskap. Se gärna filmerna under den sjätte upplagan av LUX-filmdagarna.

LUX-FILMPRISET

Kulturen spelar en avgörande roll för våra samhällen.

Med detta i åtanke lanserade Europaparlamentet 2007 LUX-filmpriset med målet att öka distributionen av europeisk film i Europa och uppmuntra till europeisk debatt om viktiga samhällsfrågor.

LUX-filmpriset är ett mycket speciellt initiativ. Medan de flesta europeiska samproduktioner enbart visas i ursprungsländerna och sällan sprids till andra länder, inte ens inom EU, ger LUX-filmpriset tre europeiska filmer den unika möjligheten att textas på EU:s 24 officiella språk.

Vinnaren av LUX-filmpriset röstas fram av Europaparlamentets ledamöter och offentliggörs den 15 november 2017.

LUX-FILMDAGARNA

LUX-filmpriset har även gett upphov till LUX-filmdagarna. Sedan 2012 har de tre filmer som tävlar om LUX-filmpriset presenterats för en större europeisk publik under LUX-filmdagarna.

Under LUX-filmdagarna är alla välkomna att ta del av en bestående kulturupplevelse som inte känner några gränser. Från oktober till december kan du träffa filmentusiaster från hela Europa genom att gå och se de tre tävlande filmerna på något av Europeiska unionens 24 officiella språk. Glöm inte att rösta på din favoritfilm på vår webbsida luxprize.eu eller på vår Facebooksida!

PUBLIKENS OMNÄMNANDE

LUX-filmprisets publikpris kallas Publikens omnämmande. Glöm inte att rösta på en av de tre filmerna före den 31 januari 2018! Du har chansen att bli utvald att delta på den internationella filmfestivalen i Karlovy Vary i juli 2018 – på inbjudan av Europaparlamentet – och tillkännage namnet på den film som fått publikens omnämmande.

TITTA,
DISKUTERA
& RÖSTA!

@luxprize

#luxprize

LUX
PRIZE
.EU

REGI: Amanda Kernell

MANUS: Amanda Kernell

SKÅDEPELARE: Lene Cecilia Sparrok,
Mia Erika Sparrok, Maj Doris Rimpi,
Julius Fleischanderl, Olle Sarri, Hanna Alström,
Malin Crépin, Andreas Kundler, Ylva Gustafsson

FOTO: Sophia Olsson, Petrus Sjövik

PRODUCENT: Lars G. Lindström

PRODUKTION: Nordisk Film Production
Sverige AB, Bautafilm AB, Digipilot AS, Nordisk
Film Production A/S, Sveriges Television
AB – SVT

ÅR: 2016

SPELTID: 110 minuter

GENRE: Drama

LÄNDER: Sverige, Norge, Danmark

ORIGINALSPRÅK: Svenska, samiska

DISTRIBUTÖR: Nordisk Film Distribution

Text färdigställd i augusti 2017

© Sophia Olsson

© Sophia Olsson